

VERVOLGING, BERECHTING EN MAGISTRATUUR / PROSECUTION, SENTENCING AND JUDICIARY

Beslag en beheer van cryptovaluta: de Bitcoin

JELLE JANSSENS^a
 SHANA SOETAERT^b
 ANKE DE VOS^c

- ^a Docent, Institute for International Research on Criminal Policy (IRCP), Vakgroep Criminologie, Strafrecht en Sociaal Recht, Universiteit Gent (Corresp.: Jelle.Janssens@UGent.be).
^b Studente Master in de Criminologische Wetenschappen, Universiteit Gent.
^c Assistent, Institute for International Research on Criminal Policy (IRCP), Vakgroep Criminologie, Strafrecht en Sociaal Recht, Universiteit Gent.

INLEIDING

Op 13 januari 2015 meldde de directeur van het Centraal Orgaan voor Inbeslagneming en Verbeurdverklaring (COIV) de eerste inbeslagname van bitcoins in België (TORFS, 2015). Deze bitcoins werden in het kader van een gerechtelijk onderzoek door de politie gevonden en in beslag genomen (VANLOMMEL, 2015). Hoewel het COIV op dat ogenblik aan een procedure werkte voor de inbeslagname en eventuele verbeurdverklaring van bitcoins, werd ze door de vondst in snelheid gepakt (Ibid). De ‘verrassing’ van het COIV komt echter niet als een echte verrassing.

In 2012 al waarschuwde het *Federal Bureau of Investigation* (FBI) dat het anonieme bitcoin-betaalnetwerk een toevluchtsoord zou kunnen worden voor witwassers, *hackers*, drugdealers en andere criminelen (FBI, 2012). In het bijzonder was de FBI bezorgd over het gedecentraliseerd karakter van de virtuele munt dat gebruikers grotere anonimiteit bezorgt. Dit door de combinatie van cryptografie¹ met een *peer-to-peer* architectuur². Hierdoor zou het voor de gebruikers gemakkelijker worden zichzelf en hun transacties te verbergen en achtte de FBI de kans groot dat cybercriminelen met deze munteenheid aan de slag zouden gaan (Ibid.). Ook de Europese Centrale Bank (ECB) waarschuwde in datzelfde jaar voor de gevaren van de munteenheid (ECB, 2012).

Hoewel het bitcoin-betaalnetwerk de anonimiteit vergroot, blijven gebruikers en de transacties niet volledig verborgen voor wetshandhavingdiensten. In oktober 2013 arresteerde de FBI Ross William ULBRICHT die de beruchte website *Silk Road* beheerde (GREENBERG, 2013). *Silk Road* was een van de eerste *darknet*³ marktplaatsen en vooral berucht als platform voor de verkoop van illegale drugs. Betalingen gebeurden met bitcoins en bij de arrestatie van ULBRICHT nam de FBI uiteindelijk 144.336 bitcoins in beslag. De waarde van de bitcoin kelderde met 15 procent na de arrestatie (LEGRAND, 2013). In datzelfde jaar, nam het Nederlandse Openbaar Ministerie 147 bitcoins in beslag in een onderzoek naar handel in xtc-pillen (MOERMAN, 2014). Met andere woorden, het was slechts een kwestie van tijd vooraleer de Belgische politiediensten en justitie met de virtuele munt geconfronteerd zou worden.

Hoewel in België de bitcoin niet als een officiële valuta wordt erkend en het gebruik ervan wettelijk niet verboden is, bestaat er geen wettelijke regeling. Op het ogenblik van de inbe-

¹ Het verbergen en versleutelen van informatie.

² Een *peer-to-peer* (of P2P)-netwerk is een computernetwerkmodel voor gegevensuitwisseling zonder dat er één centrale server of gebruiker als verdeelnetwerk fungeert. Iedere computer kan tegelijk *client* en *server* zijn (SCHOLLMEIER, 2001).

³ *Darknet* maakt deel uit van het *darkweb*, een onderdeel van het wereldwijde web. Bij *darknet* wordt het gewone internet gebruikt, maar heeft de gebruiker extra software, toegangsautorisatie of bepaalde configuraties nodig om er toegang toe te krijgen. Men spreekt van *darkweb* omdat dit gedeelte van het wereldwijde web niet door zoekmachines wordt afgezocht of afgedekt (FACHKHA & DEBBABI, 2016).

slagname had het COIV ook geen procedure ontwikkeld voor de inbeslagname en het beheer ervan. De inbeslagname stelde het COIV voor een probleem: hoe bewaar je cryptovaluta⁴ die niet enkel sterk in waarde fluctueren, door derden digitaal kunnen worden gerecupereerd via daartoe ontwikkelde sleutels, maar waar bovendien geen duidelijke regels voor bestaan? In dit artikel worden potentiële oplossingen aangereikt op basis van de Nederlandse aanpak ter zake. Onze noorderburen werden immers een jaar eerder geconfronteerd met de inbeslagname van bitcoins en hebben er ondertussen een procedure voor uitgewerkt.

1. WAT ZIJN BITCOINS EN HOE WERKT HET SYSTEEM?

De bitcoin is een virtuele, digitale munt waaraan geen munten of biljetten te pas komen. Bij de transacties zijn bovendien geen financiële instellingen betrokken (NAKAMOTO, 2008). De digitale munt werd net ontwikkeld om de nadelen die verbonden zijn aan transacties die via financiële instellingen gebeuren, te vermijden. Denk hierbij aan de transactiekosten die door deze instellingen worden aangerekend en de tijd die nodig is om de transactie te verichten. Toen het programma in 2009 ter beschikking werd gesteld, werd aangekondigd dat er in totaal maar 21 miljoen bitcoins zouden worden verspreid. Deze worden gefaseerd ter beschikking gesteld (NAKAMOTO, 2009)⁵. Op deze wijze ontstaat deflatie en zal de waarde van de bitcoin toenemen (CASEY & VIGNA, 2015). Eind november 2016 lag de gemiddelde waarde van een bitcoin op 697 euro (DE GOEIJ, 2016).

Omdat er geen centrale organisatie is die zicht heeft op de eigenaars van de bitcoins en dus ook geen onafhankelijk orgaan bestaat dat instaat voor het uitvoeren van transacties, dienen bitcoins op een bijzondere manier bewaard te worden. Ze kunnen op zogeheten *wallets* worden bewaard: op computers (na het downloaden van software), smartphones, hardware⁶, websites (zoals Coinbase of Blockchain)⁷ of zelfs op papier⁸ (CAETANO, 2015). Om bitcoins te ontvangen en uit te geven, dient men zoals eerder gemeld een bitcoinwallet aan te maken waarvoor men geen persoonlijke gegevens dient op te geven. Enkel het e-mailadres wordt geregistreerd.

Om een transactie met bitcoins uit te voeren wordt gewerkt met een systeem van asymmetrische cryptografie waarbij twee sleutels worden gebruikt: een publieke sleutel en een private sleutel. Aan elke publieke sleutel is een private sleutel gekoppeld. De private sleutel is enkel zichtbaar voor de eigenaar en fungeert als een soort digitale handtekening ter bevestiging van de transactie (HORDIJK, 2013). Deze wordt aan een aantal bewerkingen blootgesteld om vervolgens te resulteren in de publieke sleutel. Deze asymmetrische cryptografie is veilig omdat het onmogelijk is manueel vanuit de publieke sleutel de private sleutel te ontcijferen. Indien iemand een aantal bitcoins wil versturen, moet deze persoon dus het bitcoinadres van de ontvanger bezitten. Door middel van dit adres kan de verzender zijn

⁴ Cryptovaluta of cryptogeld is gebaseerd op cryptografie en is een digitale munteenheid. Deze munteenheid wordt dus online en digitaal gebruikt, vaak als een alternatief geldsysteem. *Bitcoin* is de best gekende digitale munteenheid, maar andere worden ontwikkeld zoals *Litecoin* en *Namecoin* (GANDAL & HALABURDA, 2014).

⁵ Alle bitcoins zullen rond het jaar 2140 zijn vrijgegeven (YERMACK, 2015).

⁶ Zoals een usb-stick. Dit heeft als voordeel dat een dergelijke *wallet* niet getroffen kan worden door computervirussen.

⁷ De meeste online *wallets* zijn voorzien van een dubbele beveiliging waarbij de gebruiker niet enkel een wachtwoord moet opgeven, maar ook nog op een andere manier dient te bewijzen dat hij of zij wel degelijk de eigenaar is. Dit wordt de *two factor authentication* genoemd (MANN & LOEBENBERGER, 2015).

⁸ Hierbij staan de publieke en private sleutel op papier. Zo kan de wallet niet gehackt, maar wel gestolen worden. Om diefstal te vermijden kan gebruik worden gemaakt van een *brain wallet*. Hier wordt de private sleutel middels cryptografie afgeleid uit een zin (ESKANDARI, BARRERA, STOBERT & CLARK, 2015).

informatie versleutelen of encrypteren. De eigenaar die de bijhorende private sleutel bezit, kan dit dan weer ontsleutelen of decrypteren (CAETANO, 2015).

Voor iedere transactie wordt een nieuw bitcoinadres aangemaakt. Indien persoon A 30 bitcoins heeft op het bitcoinadres X en hiervan 20 bitcoins wil versturen naar persoon B, dan zullen de overige 10 bitcoins niet meer op het bitcoinadres X staan, maar overgeplaatst worden naar bitcoinadres Y. Zo wordt elk bitcoinadres slechts enkele keren gebruikt. Op deze manier ontstaat een keten van bitcoinadressen (CAETANO, 2015). Deze keten, *blockchain* of blokketen genoemd, geeft alle bitcointransacties weer. Op basis van deze *blockchain* kan worden nagegaan of er voldoende bitcoins aanwezig zijn op het bitcoinadres om een bepaalde transactie te voltooien. Deze berekeningen worden met computers uitgevoerd en wordt bitcoin *mining* genoemd (FRANCO, 2014).

2. INBESLAGNAME EN VERBEURDVERKLARING IN BELGIË

Zoals eerder gesteld, vergroot het bitcoin-netwerk de anonimiteit van de gebruiker, maar blijft deze gebruiker echter niet volledig anoniem door de *blockchain*, het openbaar logboek dat alle transacties bevat en het e-mailadres dat werd gebruikt voor de aanmaak van een *wallet*. Op deze wijze werd ULBRICHT, de oprichter van *Silk Road*, overigens door de FBI geklist: hij gebruikte zijn e-mailadres voor een advertentie (LEINWAND LEGER, 2014).

In België werden al twee keer bitcoins inbeslaggenomen door de politie. De inbeslagname is een voorlopige dwangmaatregel in het kader van het strafonderzoek en wordt genomen door de Procureur des Konings of de onderzoeksrechter. Het ontnemt de eigenaar of bezitter van een zaak het vrije beschikkingsrecht erover, niet het eigendomsrecht (HOF VAN CASSATIE, 2003). Pas nadat het goed door de rechter verbeurd wordt verklaard, wordt de beslag leggende overheid, de Staat, eigenaar (DESTERBECK, 2007).

Het in beslaggenomen goed wordt ofwel gedeponneerd ter griffie of toevertrouwd aan het COIV wanneer het aan de voorwaarden voldoet om te spreken van een vermogensbestanddeel (DELRUE, 2014). Het COIV werd in 2003 opgericht om in beslag genomen goederen waardevast te beheren en bij te dragen tot de effectieve tenuitvoerlegging van verbeurdverklaringen (BELGISCH STAATSBLAD, 2003). De behandelende magistraten blijven verantwoordelijk voor het waardevast beheer van goederen die in hun dossier werden inbeslaggenomen, maar worden hierin bijgestaan door het COIV als het waardevast beheer moeilijk door de magistratuur gegarandeerd kan worden. Met waardevast beheer wordt bedoeld dat het goed zo veel mogelijk in dezelfde staat moet kunnen worden teruggegeven. Indien dit niet mogelijk is moet worden overgegaan tot de vervreemding. Het COIV kan echter alleen overgaan tot deze vervreemding wanneer de desbetreffende magistratuur hier toelating voor verleent (VANDERMEERSCH, DEJEMEPPE & FRANCIS, 2004). Daarnaast staat het COIV in voor het beheer van de inbeslaggenomen contante gelden. Deze worden overgemaakt op een rekening bij ING-bank en waardevolle zaken die niet op de griffie kunnen worden neergelegd worden er beheerd in kluizen (BOCKSTAELE, 2005).

3. INBESLAGNAME EN BEHEER VAN BITCOINS PROBLEMATISCH?

3.1. Inbeslagname

Hoewel bitcoins geen officiële valuta zijn, kunnen ze wel tot het *objectum sceleris, instrumentum sceleris, productum sceleris* of *lucra sceleris* behoren waardoor ze in aanmerking kunnen komen voor inbeslagname en verbeurdverklaring indien ze voldoen aan de voorwaarden van vermogensbestanddelen. In de COIV-wet worden deze omschreven als '*goederen, zowel roe-*

rende als onroerende, lichamelijke als onlichamelijke, die vatbaar zijn voor inbeslagneming of verbeurdverklaring, die wettelijk kunnen verkocht worden en die begrepen zijn in de door de Koning bepaalde categorieën, of die een waarde hebben die een door Hem bepaalde drempel overstijgt' (BELGISCH STAATSBLAD, 2003, art. 3). COL 7/2004 verduidelijkt wat onder vermogensbestanddelen wordt verstaan, namelijk alle gelden en effecten ongeacht de waarde, gemotoriseerde voertuigen, vermogensbestanddelen met een waarde van minstens 2.500 euro en onroerende goederen (COLLEGE PROCUREURS-GENERAAL, 2004). Aangezien bitcoins geen officiële valuta zijn in België en hun waarde sterk kan fluctueren, kan inderdaad de vraag gesteld worden of de drempelwaarde van 2.500 euro niet moet worden herzien (ROYER, 2016).

3.2. Beheer

Toen in België bitcoins in beslag werden genomen was hiervoor nog geen regeling uitgewerkt waardoor de politiediensten zelf een bitcoinwallet dienden te openen om zo de bitcoins te kunnen bewaren. Als er echter meer inbeslagnames zullen volgen, zou er op die manier een wildgroei aan bitcoinwallets ontstaan wat aanleiding kan geven tot misbruik. In de Verenigde Staten werd in de nasleep van het *Silk Road* onderzoek een agent van de *US Secret Service* veroordeeld tot zes jaar gevangenisstraf omdat hij tijdens het onderzoek 820.000 US dollar aan bitcoins had vervreemd (ROSENBLATT, 2015). Bovendien is de waarde van een bitcoin fluctuerend waardoor het waardevervalst beheer verzekeren niet evident is op deze manier.

Als we de wetgeving bekijken, wordt gesteld dat er wordt overgegaan tot vervreemding wanneer de bewaring in natura een risico tot waardevermindering inhoudt (BELGISCH STAATSBLAD, 2003, art.7 §4). Aangezien bitcoins dagelijks in waarde schommelen bestaat het risico dus dat deze bij de teruggave of verbeurdverklaring sterk in waarde zijn gedaald. Wettelijk gezien zouden in beslag genomen bitcoins dus ofwel kunnen worden vervreemd, ofwel worden teruggegeven onder zekerheidsstelling aan de desbetreffende persoon. De wet stelt vervolgens dat de verkregen opbrengsten of de zekerheidsstelling door het COIV wordt beheerd. Bitcoins in natura bewaren vraagt echter veel tijd en kennis van zaken.

4. EEN KIJKJE BIJ DE BUREN

Onze noorderburen zijn ons een stapje voor en hebben wel reeds een regeling uitgewerkt voor de inbeslagnamen en het beheer van bitcoins. In Nederland moeten inbeslaggenomen bitcoins zo snel mogelijk worden overgemaakt naar een bitcoin portemonnee van het Openbaar Ministerie. Het is verboden om zelfstandig of in teamverband een bitcoinadres aan te maken om in beslag genomen bitcoins op over te maken. Dit omdat politiemensen dan over de privé-sleutel beschikken en toegang hebben tot deze wallet waardoor het risico bestaat dat net zoals in de Verenigde Staten, een politieagent zich de inhoud van de wallet toe-eigent. Na de inbeslagnamen van bitcoins moet vervolgens zo snel mogelijk overgegaan worden tot vervreemding. Dit vindt zijn grondslag in artikel 117 van het Nederlandse Wetboek van Strafvordering. De bitcoins dienen dus zo snel mogelijk te worden omgezet in officiële valuta. Er wordt hierbij geen rekening gehouden met eventuele toekomstige koersstijgingen of -dalingen. Dit omdat men zich baseert op de waarde van de bitcoins op het moment van de inbeslagnamen, die eenvoudig kan worden bepaald. Bovendien vermijdt men zo het risico op hacking en virussen (OPENBAAR MINISTERIE, 2014).

In België zou men kunnen opteren voor een gelijkaardige werkwijze als die in Nederland. Binnen het openbaar ministerie zou één bitcoinwallet kunnen worden geopend om alle in beslag genomen bitcoins op over te maken. Vervolgens kunnen deze bitcoins omgezet worden in officiële valuta om op die manier door te stromen naar het COIV voor verder

beheer. Een andere mogelijkheid is de bitcoinwallet binnen het COIV zelf te situeren. Hiermee is echter het probleem inzake de omzetting naar officiële valuta nog niet van de baan. De waarde van een bitcoin kan op verschillende tijdstippen van de dag fluctueren, waardoor ze op het meest gunstige moment dienen te worden omgezet. Is het COIV wel het geschikte orgaan om hiervoor in te staan? Er zou een samenwerkingsverband kunnen worden aangegaan met een *exchanger* zoals *Bitonic*. Zo kan deze de taak op zich nemen en de uiteindelijke officiële valuta dan overmaken aan het COIV. De *exchanger* dient echter vergoed te worden voor deze diensten. Die gemaakte kosten kunnen omgezet worden in gerechtskosten, maar ook dan zal nog bekeken moeten worden wie deze kosten zal betalen.

CONCLUSIE

In haar recente *Internet Organised Crime Threat Assessment (IOCTA)* van 2016 stelt Europol⁹ dat de bitcoin het betaalmiddel blijft voor cybercriminelen (EUROPOL, 2016). Hoewel het COIV een procedure voor inbeslagname en beheer van bitcoins uitwerkte, werd ze in snelheid gepakt door ontwikkelingen op het terrein. In Nederland werd ondertussen een procedure ontwikkeld die een aantal pistes opent voor de wijze waarop bitcoins in beslag genomen en beheerd zouden kunnen worden. Het vervreemden van bitcoins na inbeslagname lijkt een goede piste te zijn, hoewel hierbij nog een aantal praktische elementen uitgeklaard dienen te worden zoals de wijze van vervreemding en de wijze waarop de inbeslaggenomen bitcoins zullen worden bewaard. Het is echter duidelijk dat de inbeslagname en het beheer – en een eventuele latere verbeurdverklaring – geen onoverkomelijke problemen met zich meebrengen. Er is echter wel nog wat werk aan de winkel willen we volledig klaar zijn voor de ontwikkelingen op het *dark web*.

REFERENTIES

Literatuur

- BOCKSTAELE, M. (2005). *Processen-verbaal*. Antwerpen-Apeldoorn: Maklu.
- CAETANO, R. (2015). *Learning Bitcoin*. Birmingham: Packt Publishing.
- CASEY, M. J. & VIGNA, P. (2015). *Het tijdperk van cryptovaluta: Hoe bitcoin en andere digitale munten de wereld voorgoed veranderen*. Amsterdam-Antwerpen: Uitgeverij Business Contact.
- DE GOEIJ, R. (2016). BTC/EUR (bitcoin average). Verkregen op 22 november 2016, via <http://bitcoinspot.nl/menu-wisselkoersen/bitcoin-wisselkoers-euro.html>
- DELRUE, G. (2014). *Witwassen en financiering van terrorisme – 3de, herziene uitgave*. Antwerpen-Apeldoorn: Maklu.
- DESTERBECK, F. (2007). *De inbeslagname en verbeurdverklaring in strafzaken in België*. Mechelen: Wolters Kluwer.
- ECB. (2012). *Virtual Currency schemes*. Frankfurt am Main: European Central Bank.
- ESKANDARI, S., BARRERA, D., STOBERT, E. & CLARK, J. (2015). A first look at the usability of bitcoin key management *Workshop on Usable Security*. San Diego: USEC.
- EUROPOL. (2016). *IOCTA 2016 – Internet Organised Crime Threat Assessment*. The Hague: European Police Office (Europol).
- FACHKHA, C. & DEBBABI, M. (2016). Darknet as a Source of Cyber Intelligence: Survey, Taxonomy, and Characterization. *IEEE Communications Surveys & Tutorials*, 18(2), 1197-1227.

⁹ Europol is een agentschap van de Europese Unie die criminele informatie verzamelt en analyseert en de politiesamenwerking tussen de politiediensten van de Europese Unie dient te verbeteren.

- FBI. (2012). (U) Bitcoin Virtual Currency: Unique Features Present Distinct Challenges for Detering Illicit Activity *Intelligence Assessment*. Washington, D.C.: Federal Bureau of Investigation, Directorate of Intelligence, Cyber Intelligence Section and Criminal Intelligence Section, 24 April.
- FRANCO, P. (2014). *Understanding Bitcoin: cryptography, engeneering and economics*. West Sussex: Wiley.
- GANDAL, N. & HALABURDA, H. (2014). Competition in the Cryptocurrency Market *Bank of Canada Working Paper 2014-33*. Ottawa: Bank of Canada.
- GREENBERG, A. (2013). FBI Says It's Seized \$28.5 Million In Bitcoins From Ross ULBRICHT, Alleged Owner Of Silk Road. *Forbes*. Verkregen op 1 december 2016, via <http://www.forbes.com/sites/andygreenberg/2013/10/25/fbi-says-its-seized-20-million-in-bitcoins-from-ross-ulbricht-alleged-owner-of-silk-road/#68ce997f1440>
- HORDIJK, L. (2013). Wat zijn Bitcoins eigenlijk? *De Correspondent*. Verkregen op 1 december 2016, via <https://decorrespondent.nl/484/wat-zijn-bitcoins-eigenlijk/29118068716-f95275a1>
- LEGRAND, R. (2013). FBI pakt brein achter drugssite Silk Road op. *De Tijd*. Verkregen op 1 december 2016, via <http://academic.gopress.be/Public/index.php?page=archive-article&issueDate=2013-10-04&articleOriginalId=de-tijdpersgroepdyd2581783124102013-00000&q=bitcoin>
- LEINWAND LAGER, D. (2014). How FBI brought down cyber-underworld site Silk Road. *USA Today*. Verkegen op 1 december 2016, via <http://www.usatoday.com/story/news/nation/2013/10/21/fbi-cracks-silk-road/2984921/>
- MANN, C. & LOEBENBERGER, D. (2015). *Two-factor authentication for the Bitcoin protocol.* *International Workshop on Security and Trust Management. Springer International Publishing, 2015*. Paper presented at the Security and Trust Management. 11th International Workshop, STM 2015, September 21-22, 2015, Proceedings, Vienna, Austria.
- MOERMAN, T. (2014). OM neemt voor het eerst bitcoins in beslag. *NU.nl*. Verkregen op 1 december 2016, via <http://www.nu.nl/tech/3684226/neemt-eerst-bitcoins-in-beslag.html>
- NAKAMOTO, S. (2008). *Bitcoin: A peer-to-peer electronic cash system*. Verkregen op 21 november 2016, via <https://bitcoin.org/bitcoin.pdf>
- NAKAMOTO, S. (2009). *Bitcoin vo.1 released*. Verkregen op 21 november 2016, via <http://www.metzdowd.com/pipermail/cryptography/2009-January/014994.html>
- OPENBAAR MINISTERIE. (2014). *Handleiding Inbeslagname Bitcoins*. Nederland: Openbaar Ministerie.
- ROSENBLATT, J. (2015). Ex-Agent Gets 6 Years Prison for Betrayal in Silk Road Probe. *Bloomberg Technology*. Verkregen op 1 december 2016, via <https://www.bloomberg.com/news/articles/2015-12-07/federal-agent-should-get-six-years-for-bitcoin-theft-u-s-says>
- ROYER, S. (2016). Bitcoins in het Belgische strafrecht en strafprocesrecht. *Rechtskundig Weekblad*, 80(13), 483.
- SCHOLLMIEER, R. (2001). *A definition of peer-to-peer networking for the classification of peer-to-peer architectures and applications*. Paper presented at the First International Conference on Peer-to-Peer Computing, Linköping, Sweden.
- TORFS, M. (2015). Voor het eerst bitcoins in beslag genomen in België. *De Redactie.be*. Verkregen op 1 december 2016, via <http://deredactie.be/cm/vrtnieuws/economie/1.2207224#>
- VANDERMEERSCH, D., DEJEMEPPE, B. & FRANCIS, E. (2004). *Beslag en verbeurdverklaring van criminele voordelen/Saisie et confiscation des profits du crime*. Antwerpen: Maklu.
- VANLOMMEL, S. (2015). Justitie vangt eerste bitcoins. *De Morgen*, 15.
- YERMACK, D. (2015). Is Bitcoin a real currency? An economic appraisal. In D. L. K. Chuen (Ed.), *Handbook of Digital Currency: Bitcoin, Innovation, Financial Instruments, and Big Data* (pp. 31-43). Amsterdam: Elsevier.

Wetgeving

Omzendbrief College Procureurs-generaal van 2 april 2004 betreffende het Centraal Orgaan voor de Inbeslagneming en de Verbeurdverklaring (COIV) – voorlopige en praktische richtlijnen, COL 7/2004.

Wet van 26 maart 2003 houdende oprichting van een Centraal Orgaan voor de Inbeslagneming en de Verbeurdverklaring en houdende bepalingen inzake het waardevast beheer van in beslag genomen goederen en de uitvoering van bepaalde vermogenssancities, BS 5 mei 2003, 23.681.

Rechtspraak

HOF VAN CASSATIE 25 FEBRUARI 2003, AR P.02.0674.N (V.R.E., M., L. / A.L., J., J.)

INTERNATIONAAL EN EUROPEES STRAFRECHT EN MENSENRECHTEN / INTERNATIONAL AND EUROPEAN CRIMINAL LAW AND HUMAN RIGHTS LAW (1)

Internationale justitiesamenwerking volgens Ard van der Steur en Koen Geens

KIKI TWISK^a

^a Student Master in de rechten, Universiteit Leiden (Corresp.: k.twisk@umail.leidenuniv.nl)

INLEIDING

Op maandag 21 november is op de Faculteit der Rechtsgeleerdheid van Universiteit Leiden door de Belgische minister van Justitie Koen GEENS en de Nederlandse minister van Veiligheid en Justitie Ard VAN DER STEUR een college gegeven over internationale justitiesamenwerking. De focus van het college lag op de samenwerking tussen Nederland en België binnen de Europese Unie. De ministers besteedden aandacht aan knelpunten en verbetermogelijkheden binnen de samenwerking en aan de vraag in hoeverre eventuele knelpunten het gevolg zijn van uiteenlopende nationale regelgeving of waarden.

1. VISIE MINISTER KOEN GEENS

Minister GEENS trapte het college af, na een korte introductie, verzorgd door prof. mr. dr. Jannemieke OUWERKERK, hoogleraar Europees Strafrecht. Dit deed hij met twee algemene opmerkingen en een viertal onderwerpen aan de hand waarvan hij hedendaagse knelpunten binnen internationale justitiesamenwerking illustreerde. Hij benadrukte dat hij geen strafrechtelijke, maar een financiële achtergrond heeft en dat hij een Belg is, wat invloed heeft op zijn kijk op soevereiniteit. Soevereiniteit wordt door Belgen over het algemeen minder belangrijk gevonden dan door Nederlanders. Hiermee werd meteen het grootste verschil tussen beide landen wat betreft de kijk op internationale justitiesamenwerking duidelijk. Beide ministers bleken het verder uitstekend met elkaar te kunnen vinden, zowel wat betreft hun visie over vraagstukken binnen het Europees strafrecht, als qua gevoel voor humor. Beiden zijn voorstander van een sterker Europa, in plaats van meer Europa. Noodzaak dwingt tot een verbetering en versterking van de samenwerking.

Minister GEENS noemde het Europees Onderzoeksbevel als eerste onderwerp om knelpunten binnen de justitiesamenwerking te illustreren. Hij vindt het een eigenaardig ver-